

Az állítmány és az alany egyeztetésének főbb szabályai

I. ÁLTALÁNOS SZABÁLYOK

Az állítmány és az alany közötti egyeztetés a két mondatrész kölcsönös függését jelzi. Az állítmány és az alany között számbeli és személybeli (olykor közelségi) egyeztetés van. Az egyeztetést az alany irányítja; az állítmány szóalakját az

alany számához és személyéhez igazítjuk. Az igei állítmányt, valamint az összetett állítmány segédigéjét (például: *volt, lesz, marad*) számban és személyben, az összetett állítmány névszói részét pedig számban egyeztetjük az alany számával és személyével. Például:

Nyelvtani szám és személy	Alany	Igei állítmány	Névszói állítmány
egyes szám 1. személy	<i>én</i>	<i>dolgozom</i>	<i>alapos vagyok</i>
egyes szám 2. személy	<i>te</i>	<i>dolgozol</i>	<i>alapos vagy</i>
egyes szám 3. személy	<i>ő</i>	<i>dolgozik</i>	<i>alapos van</i>
többes szám 1. személy	<i>mi</i>	<i>dolgozunk</i>	<i>alaposak vagyunk</i>
többes szám 2. személy	<i>ti</i>	<i>dolgoztok</i>	<i>alaposak vagytok</i>
többes szám 3. személy	<i>ők</i>	<i>dolgoznak</i>	<i>alaposak vannak</i>

II. AZ ÁLTALÁNOSTÓL ELTÉRŐ EGYEZTETÉSEK

A számbeli és a személybeli egyeztetés általános szabályaitól nyelvünk több esetben eltérhet.

A) A számbeli egyeztetés

- a) Halmazott, egyes számú alanyok esetén az állítmány általában egyes számú, de néha lehet többes számú is¹:
A főorvos és a tanársegéd is ott volt/voltak a kongresszuson.
Az ápolónő és kisegítő személyzet együtt pakol/pakolnak a raktárban.

Az egyes számú állítmány az alany alakjához igazodik, ezért ezt **alaki egyeztetésnek** nevezzük. A többes számú állítmány használatával az egyes számú alanyok együttes jelentését, a többséget vesszük figyelembe, ez az értelmi egyeztetés. Az értelmi egyeztetés akkor gyakori, esetleg kötelező is, ha az összetett állítmány névszói része kölcsönösséget kifejező szó. Például: *Péter és Pál barátok/ellenfelek/testvérek voltak. A kék és a zöld nem illenek egymáshoz. A Petőfi utca és a Molnár utca párhuzamosak egymással.*

- b) Ha a halmazott alanyok különböző számúak, az állítmány alaki egyeztetéssel a hozzá legközelebbi alany számához

¹ A példamondatokban az alany egy, az állítmány két vonallal van aláhúzva.

igazodik. Például: *Két demonstrátor és az orvosok segítettek a mentésben.* – *Orvosok és két demonstrátor segített a mentésben.* Értelmi egyeztetés esetén az állítmány ilyenkor mindig többes számú: *Pacsirták és egy gólya látszanak a fényképen.* Ez az egyeztetés jobban érezteti a halmozott alany egységes voltát.

- c) Nem egyeztetjük az állítmányt az olyan többes számú alannal, amely egyedi, egyes számú fogalmat fejez ki, például: *Az Egyesült Államok elnökválasztásra készül.* *A Klinikák egy metróállomás.* *Az Egri csillagok Gárdonyi Géza legismertebb regénye.*
- d) A gyűjtőnévi vagy összefoglaló jelentésű állítmányi névszót nem kell egyeztetnünk a többes számú alannal: *A magyarok régóta élő nép a Kárpát-medencében.* *A tömeg szépen énekelt.* *Ők a legkiválóbb osztály.*
- e) Az alanyhoz tartozó értelmező (például: Péter, a barátom) átveheti az alany irányító szerepét az egyeztetésben; s ha az alany és az értelmező nyelvtani száma különböző, az állítmány számbeli kategóriája az értelmezőhöz igazodhat. Például: *Kár, hogy éppen a csoportvezetők, a két legismertebb fiú nem tudott eljönni.*
- f) Speciális esete a számbeli egyeztetés hiányának az, amikor a névszói állítmány minősítő jelentésű anyagnevet tartalmaz: *Ti meg csupa sár vagytok.* *Tiszta víz lettünk* (nem sarak és vizek).

B) A személybeli egyeztetés

- a) Különböző személyű halmozott alanyok esetén az állítmány mindig a „kisebb számú” személyhez igazodik: *Én és te szeretjük* (1. személy) *egymást; Ti és ők mikor ismerkedtetek meg* (2. személy)?
- b) *Én, aki mindent megtettem értetek, most egyedül maradtam.* A második tagmondat alanya, az *aki* vonatkozó névmás 3. személyű. Az állítmány 1. személyét az első tagmondat személyes névmása „sugározza át”. A vonatkozó névmási alanyt tartalmazó mellékmondatokban a közvetett egyeztetés kötelező, például: *Itt látszotok ti, akik mindenkinél előbb értek a célba.*
- c) A magázó mondatokban az alanyt kizárólag alakilag egyeztetjük: *Őn nem jön? Maga is üljön ide!* Itt jelenhet meg az egyeztetésnek egy különleges fajtája, amikor a 2. személyt kifejező határozott alanyok egyike tegező, a másik pedig magázó alany; az állítmány pedig 3. személyű. Például: *Őn, Pista bácsi és te, Jóska, üljenek ide!* A tegező, 2. személyű állítmány nyelvtanilag helyes volna (*Őn, Pista bácsi és te, Jóska, üljetek ide!*), az udvarias beszéd azonban megkívánja a 3. személy (magázás) használatát.

C) **Az alany és az állítmány egyeztetésének vannak még egyéb, ritkábban előforduló esetei is**, mostani cikkünkben azonban csupán a főbb szabályokat kívántuk bemutatni.

Berényi Mihály

Zászló és anyanyelv

Nekem a drága anyanyelvünk ma
többet ér, mint a szent magyar zászló.
Lobogónk évente négyszer fontos,
míg a szó percenként akár százszor.

Ha csöndben, némán fogtam a zászlót,
kemény léptekkel vittem és bátran,
s mindenki igaz magyarnak látott,
teljesen mindegy, hogy merre jártam.

De amikor a szó vagy a mondat
bicegve, sántán hagyja el ajkam,
bűnt követek el a nyelvünk ellen,
akkor igenis nagyon-nagy baj van!

Ha magyar vagy, hát tiszteld a nyelvünk!
Szeresd! Ne kínozd, és ne gyötörd!
Vedd észre, hogy mindegyik hibával
kegyetlenül belédöföd a tört!